

HİZMET TESPİTİ DAVASINDAN FERAGAT ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Dr. Öğr. Üyesi Volkan GÜNEŞ¹

Arş. Gör. Dr. Fatih TAHİROĞLU²

GİRİŞ

Hizmet tespiti davası, iş sözleşmesine tâbi sigortalı (ölmüş olması hâlinde ise hak sahipleri) tarafından işverene karşı prime esas aylık kazanç toplamları ile prim ödeme gün sayılarının tespit edilmesi amacıyla açılır³. Nitekim 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 86. maddesinin sekizinci fıkrasında da sigortalıların aylık kazanç toplamları ile prim ödeme gün sayılarının yargı yoluyla tespit ettirebilecekleri açıkça düzenlenmiştir: “Aylık prim ve hizmet belgesi veya muhtasar ve prim hizmet beyannamesi işveren tarafından verilmeyen veya çalıştıkları Kurumca tespit edilemeyen sigortalılar, çalıştıklarını hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak beş yıl içerisinde iş mahkemesine başvurarak, alacakları ilâm ile ispatlayabilirlerse, bunların mahkeme kararında belirtilen aylık kazanç toplamları ile prim ödeme gün sayıları dikkate alınır.”

Hizmet tespiti davalarının temelinde kayıt dışı çalışma olgusu vardır⁴. Kayıt dışı çalışma bir hukukî kavram olarak ele alındığında, üç farklı şekilde ortaya çıkabilir: Bunlardan ilki, çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumu'na

¹ Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı / Eskişehir, Türkiye. E-posta: volkangunes@anadolu.edu.tr, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-1713-8204>.

² İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usûl ve İcra - İflâs Hukuku Anabilim Dalı / İstanbul, Türkiye. E-posta: fatiht@istanbul.edu.tr, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-6382-4942>.

³ Ali Güzel/ Ali Rıza Okur/ Nurşen Canıklıoğlu, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 19. Bası, İstanbul, Beta, 2021, s. 294.

⁴ Yargıtay'ın da kararlarında bu duruma özel olarak işaret ettiği görülmektedir: “[...] Ne var ki, sigortalıların bazı haklardan yararlanmaları öncelikle Kuruma bildirimleri, belirli süre prim ödemiş olmaları ve kanunun gerektirdiği bilgilerin açık bir şekilde bilinmesi koşullarına da bağlıdır. Anılan bilgi ve belgelerin Kuruma ulaştırılmaması veya eksik ulaştırılması hâlinde ise bildirimsiz (kaçak) çalıştırma olgusu ortaya çıkacaktır. Bu durum, prim ve gelir vergisi ödememek için işverenlerce sıklıkla başvurulan bir yol olup, ülkenin gerçeklerinden biridir. İşte bu noktada, işçinin birtakım yasal haklardan yararlanabilmesi için

bildirilmeksizin çalışmalarıdır. Nitekim 5510 sayılı Kanun'un 86. maddesinin sekizinci fıkrasındaki “*çalışıkları Kurumca tespit edilemeyen sigortalılar*” ifadesi de esas olarak işyerinin hiç bildirilmediği ya da işyeri bildirilse de sigortalının işe giriş bildirgesinin ve buna bağlı olarak da aylık prim ve hizmet belgesinin (ya da muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin) verilmemesi hâllere ilişkindir⁵. Kayıt dışı çalışma ikinci olarak, çalışanların gerçek çalışma gün sayısı üzerinden bildirilmemiş olması; üçüncü olarak ise, çalışanların gerçek prime esas kazanç üzerinden bildirilmemiş olması hâllerinde gerçekleşebilir. Gerçekten de Kurum'a eksik bildirilen sigortalı hizmetler ve bu hizmetlere ilişkin prime esas kazançlar ile Kuruma bildirilmiş olmakla birlikte prime esas kazanç düzeyi eksik bildirilen hizmetlerin tespitinin de hizmet tespiti davasına konu edilebileceği kabul edilmektedir⁶. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 10 Şubat 2022 tarihinde yayınladığı 2021 yılının Aralık ayına ait İşgücü İstatistikleri'nde⁷, sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların toplam çalışanlar içindeki payını gösteren kayıt dışı çalışanların oranının %27,8 olduğu açıklanmıştır. Kayıt dışılığın en yoğun yaşandığı tarım sektörü dışarıda bırakıldığında ise kayıt dışı çalışanların oranının %18,3 olduğu belirtilmiştir. Bu noktada, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından kayıt dışılık oranı tespit edilirken sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların dikkate alındığı, yani açıklanan oranın belirlenmesinde yalnızca kayıt dışılığın yukarıda sayılan birinci şekli olan Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirimleri hiç yapılmamış olan çalışanların esas alındığı; gerçek çalışma gün sayısı ve prime esas kazanç üzerinden bildirim yapılmayan çalışanların ise açıklanan orana dâhil edilmediği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bakımdan, hizmet tespiti davasının temelinde yatan kayıt dışı çalışma olgusunun Türkiye İstatistik Kurumu'nun işgücü istatistiklerinde belirtilenden daha yüksek oranlarda olduğu söylenebilir.

Kayıt dışı çalışma ve kayıt dışı çalışmanın yaygınlığı, çok çeşitli ekonomik ve sosyal nedenlere dayanmaktadır. Ülkemiz açısından özellikle küçük ve orta büyüklükte işletmelerin (KOBİ) yaygınlığı ve bu işletmelerin rekabet edebilirlik yönünden yaşadıkları ekonomik sorunlar ile kurumsallaşma yö-

sigortalı hizmetinin tespitini istemesi gereği ortaya çıkmaktadır”. Yarg. HGK, 09.07.2020, E. 2016/2343, K. 2020/560 (Lexpera).

⁵ A. Can Tuncay/ Ömer Ekmekçi, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, Yenilenmiş 21. Bası, İstanbul, Beta, 2021, s. 285; Ali Nazım Sözer, **Türk Sosyal Sigortalar Hukuku**, Güncellenmiş 5. Baskı, İstanbul, Beta, 2021, s. 469-470.

⁶ Mahmut Kabakcı, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri”, **Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2018**, İstanbul, Beta, 2021, s. 472; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 309 vd.; Sözer, s. 470; Şükran Ertürk, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri”, **Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2016**, s. 820; Yusuf Alper/ İlknur Kılıks, **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku**, 3. Baskı, Bursa, Dora, 2017, s. 185. Bu durumlar, “kısmi kayıt dışılık” olarak da adlandırılmaktadır. Bkz. Sözer, s. 470.

⁷ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Aralik-2021-45642>

nünden sahip oldukları yapısal sorunlar, işsizlik oranlarının yüksekliği, eğitim yetersizliği ve göç bu nedenlerin başında gelmektedir⁸. Bu ekonomik ve sosyal nedenlere kayıt dışılığı önlemede etkin bir denetim sisteminin yaratılmaması ile caydırıcı nitelikteki hukukî araçların eksikliği de eklendiğinde, ülkemizde hizmet tespiti davaları ile sıklıkla karşılaşılması yadırganacak bir durum değildir⁹.

Kayıt dışı çalışma oranının yüksekliği nedeniyle hizmet tespiti davalarına ülkemizde yaygın olarak başvurulması¹⁰, bu dava türüne özgü olarak uygulamada ortaya çıkan bazı maddi hukuk ya da usûl hukuku sorunlarının daha fazla gündeme taşınmasına ve tartışılmasına vesile olmuştur. Bu tartışmalar çerçevesinde benimsenecek hatalı bir yaklaşım, hizmet tespiti davasının özellikle sosyal güvenlik hakkı ve sigortalılığın zorunlu niteliği ile ilişkisi göz önüne alındığında, çalışan açısından ağır ve telafisi son derece güç sonuçlar doğmasına yol açabilir.

Tüm bu hususlar dikkate alınarak çalışmada, davaya son veren taraf işlemlerinden olan feragatin hizmet tespiti davası yönünden hüküm ve sonuçları incelenecektir. Bu kapsamda öncelikle, genel olarak davadan feragat kavramından ve hukukî niteliğinden bahsedilecektir. Daha sonra ise, Yargıtay'ın hizmet tespiti davasından feragate ilişkin yaklaşımı değerlendirilerek bu hususta çeşitli öneriler sunulacaktır. Bu çerçevede özellikle Alman Sosyal Mah-

⁸ Kayıt dışı istihdamın nedenleri ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Ayşenur Öktem Özgür/ Sevda Demirbilek, “Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam Sorunu”, **Legal İHSGHD, Prof. Dr. Fevzi Demir’e Armağan**, Özel Sayı, 2016, s. 895 vd.; Hasan Dönmez, **Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam**, İstanbul, Legal, 2020, s. 50 vd.; Oğuz Karadeniz/ Hülya Kabakçı Karadeniz, “Türkiye’de Eksik Ücret Bildirimin Boyutları, Nedenleri ve Çözüm Önerileri”, **Legal İHSGHD, Prof. Dr. Fevzi Demir’e Armağan**, Özel Sayı, 2016, s. 476 vd.

⁹ Yargıtay'ın sosyal güvenlik hukuku dairelerinin tüm iş yükünün yaklaşık en az dörtte birini, sigortalı hizmetlerin tespiti davalıççarı oluşturduğu yönünde bkz. Kabakçı, **Değerlendirme 2018**, s. 463. Sosyal Güvenlik Kurumu verileri uyarınca 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten 15 Şubat 2016 tarihine kadar geçen sürede açılan hizmet tespiti davası sayısının 55.352 olduğu açıklanmıştır. Bkz. Ufuk Aydın, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri”, **Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2015**, İstanbul, Beta, 2021, s. 628.

¹⁰ Etkin bir denetim sistemi ile caydırıcılık yönünden Almanya örneğinin dikkat çekici olduğu söylenebilir. Nitekim Almanya’da kayıt dışı çalışma ile mücadele için 2004 yılında Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Kanunu (*Schwarzarbeitsbekämpfungsgesetz*) yürürlüğe konulmuş olmasının yanı sıra, Alman Ceza Kanunu (*Strafgesetzbuch*) § 266a hükmünde de işçiyi sigorta bildirimini olmadan çalıştıran ya da işçinin kazancını gerçek düzeyden göstermeyen işverenler için bir yıldan beş yıla kadar hapis veya para cezası öngörülmüştür. Bununla birlikte, özellikle Alman Ceza Kanunu’ndaki gibi bir düzenlemenin oldukça ileri olduğu ve Türk hukuku açısından önerilebilir olmadığı da belirtilmelidir. Bu yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mahmut Kabakçı, “Hizmet Tespiti Davaları”, **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku 2015 Yılı Toplantıları (29-30 Mayıs 2015)**, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2016, s. 255-256.

kemeler Kanunu'nun (*Sozialgerichtsgesetz (SGG)*) 102. maddesinde yer alan davanın geri alınması kurumundan da bahsedilecektir.

I. DAVADAN FERAGAT KAVRAMI VE HUKUKÎ NİTELİĞİ

Davadan feragat, davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir (HMK m. 307)¹¹. Davadan feragat dilekçeyle yapılabileceği gibi, yargılama esnasında sözlü olarak da yapılabilir (HMK m. 309/1)¹². Davacının duruşmada sözlü olarak davadan feragat beyanında bulunması hâlinde, bu beyan tutanağa geçirilir ve davacıya okunarak imzası alınır (HMK m. 154/3-ç). Davacının davadan kısmen feragat etmesi durumunda ise, feragat edilen kısmın, dilekçede yahut tutanakta açıkça gösterilmesi gerekir (HMK m. 309/3). Davadan feragatin hüküm ifade etmesi, davalının veya mahkemenin kabulüne bağlı değildir (HMK m. 309/2). Davadan feragat, şarta bağlı olarak yapılamaz (HMK m. 309/4)^{13, 14}. Davacının, feragat ettiği davayı yeniden açması mümkün değildir. Çünkü davadan feragat, kesin hüküm gibi hukukî sonuç doğurur (HMK m. 311, c. 1).

Davadan, hüküm kesinleşinceye kadar her zaman feragat edilebilir (HMK m. 310/1). Hükmün verilmesinden sonra davadan feragat edilmesi hâlinde, taraflarca kanun yoluna başvurulmuş olsa bile, dosya kanun yolu incelemesine gönderilmez ve ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi tarafından feragat doğrultusunda ek karar verilir (HMK m. 310/2). Feragatin, dosyanın temyiz incelemesine gönderilmesinden sonra yapılması hâlinde ise, Yargıtay temyiz incelemesi yapmaksızın feragat hakkında ek karar verilmek üzere dosyayı hükmü veren mahkemeye gönderir (HMK m. 310/3).

¹¹ Davadan feragat hakkında geniş bilgi için bkz. Leyla Akyol Aslan, **Medenî Usul Hukukunda Davadan Feragat**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2010, s. 65 vd..

¹² Bu bağlamda, davacı vekilinin davadan feragat edebilmesi için, vekâletnamesinde kendisine bu konuda açık bir yetki verilmiş olması gerekir (HMK m. 74).

¹³ Hans-Joachim Musielak, in: Wolfgang Krüger/ Thomas Rauscher, **Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung**, Band 1 §§ 1-354, 6. Auflage, München, Verlag C. H. Beck, 2020, § 306 Rn. 4; Necmeddin M. Berkin, **Tatbikatçılara Medenî Usul Hukuku Rehberi**, Filiz Kitabevi, 1981, s. 711; Bilge Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2014, s. 911; Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özeker, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 9. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2021, s. 445; Murat Atalı/ İbrahim Ermenek/ Ersin Erdoğan, **Medenî Usûl Hukuku**, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s. 578; Akyol Aslan, s. 133; Kudret Aslan, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Davaya Son Veren Taraf İşlemleri"ne İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler", **Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan**, C. 1, Ankara, Yetkin Yayınları, 2014, s. 326 vd.

¹⁴ Şarta bağlı feragatin sulh teklifi olarak nitelendirilebilmesi mümkündür (bkz. Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, C. IV, 6. Baskı, İstanbul, 2001, s. 3584; H. Yavuz Alango-ya/ M. Kâmil Yıldırım/ Nevhis Deren Yıldırım, **Medenî Usul Hukuku Esasları**, 8. Baskı, İstanbul, Beta, 2011, s. 425; Sırrı Düğer/ Seyithan Deliduman, "Medeni ve İdari Yargıda Davadan Feragat", **Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 1, S. 2, 2012, s. 19; Akyol Aslan, s. 136).

Medenî usûl hukukunda kural olarak her davadan feragat edilebileceği kabul edilmektedir¹⁵. Çünkü kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya zorlanamayacağı gibi (HMK m. 24/2), açmış olduğu davayı takip etmeye de zorlanamaz¹⁶.

Davadan feragatin hukukî niteliği doktrinde tartışmalıdır. Alman hukukunda ağırlıklı görüş, davadan feragatin salt bir usûl işlemi olduğunu kabul etmektedir¹⁷. Buna karşılık, Türk hukukunda ise ağırlıklı görüşe göre, davadan feragat hem maddî hukuka hem de usûl hukukuna ilişkin özellikleri bünyesinde barındıran karma karakterli bir işlemidir¹⁸. Şöyle ki, davadan feragat içerik bakımından bir maddî hukuk işlemidir¹⁹. Nitekim davadan feragat

¹⁵ Kuru, **Usul, C. IV**, s. 3650; Baki Kuru, **Medenî Usul Hukuku El Kitabı**, C. II, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s. 1065; Ejder Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, C. III, 3. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s. 3001; Timuçin Muşul, **Medenî Usul Hukuku**, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, s. 436; Abdurrahim Karslı, **Medeni Muhakeme Hukuku**, 5. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020, s. 370; Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası, **Medenî Usul Hukuku**, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s. 569; Akyol Aslan, s. 283; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 572; ayrıca bkz. Fatih Tahiroğlu, **Medenî Usûl Hukukunda Re'sen Araştırma İlkesi**, İstanbul, On İki Levha, 2021, s. 135.

¹⁶ Kuru, **Usul, C. IV**, s. 3650; Kuru, **Usul El Kitabı, C. II**, s. 1065; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, **Usul**, s. 569; Karslı, **Muhakeme**, s. 370.

¹⁷ Leo Rosenberg/ Karl Heinz Schwab/ Peter Gottwald, **Zivilprozessrecht**, 18. Auflage, München, Verlag C. H. Beck, 2018, § 133 Rdn. 65, 75; Gottfried Baumgärtel, **Wesen und Begriff der Prozeßhandlung einer Partei im Zivilprozeß**, 2. Auflage, Köln-Berlin-Bonn-München, Carl Heymanns Verlag KG, 1972, s. 149; Christoph Thole, in: Hanns Prütting/ Markus Gehrlein, **Zivilprozessordnung Kommentar**, 8. Auflage, Luchterhand Verlag, 2016, § 306 Rdn. 2; Hartmut Rensen, in: Bernhard Wieczorek/ Rolf A. Schütze, **Zivilprozessordnung und Nebengesetze Großkommentar**, Band 5 Teilband1 §§ 300-329, 4. Auflage, De Gruyter, 2014, Vor §§ 306, 307 Rdn. 22.

¹⁸ Ergun Önen, "Feragat ve Kabul Kesin Hüküm Teşkil Etmez", **Ankara Barosu Dergisi**, 1976/1, s. 26-27; Abdurrahim Karslı, **Medeni Usul Hukukunda Usulî İşlemler**, İstanbul, Kudret, 2001, s. 162 vd.; Akyol Aslan, s. 189 vd.; Murat Atalı, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2017, s. 2011; Pekcanitez/Atalay/Özeker, s. 444; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 568; Süha Tanrıver, **Medenî Usûl Hukuku**, C. I, 4. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s. 1143; Ali Cem Budak/ Varol Karaaslan, **Medenî Usul Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2021, s. 342; Anıl Köroğlu, **Medenî Usûl Hukuku Bakımından Ortaklığın Giderilmesi Davası**, On İki Levha, İstanbul, 2020, 225; Evren Koç, **Medeni Usul Hukuku Kapsamında Usulî İşlemlerde İrade Bozuklukları**, İstanbul, Sümer Kitabevi, 2021, s. 95; Evren Koç, "Aşırı Yararlanmanın Sulhe Etkisi", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 11, S. 1, 2021, s. 309-310; Kudret Aslan, "Davadan Feragat, Ölen Kişinin Mirasçılarının TMK m. 181/2 Hükmüne Göre Davayı Ettirmesine Engel Olabilir mi?", **Medenî Usûl ve İcra İfâs Hukuku Dergisi**, C. 18, S. 51, 2022, s. 59-60; Evren Koç/ Cengiz Serhat Konuralp, **Medeni Usul Hukuku Pratik Çalışma Kitabı**, Sümer Kitabevi, 2022, s. 182.

¹⁹ Kuru, **Usul, C. IV**, s. 3546; Kuru, **Usul El Kitabı, C. II**, s. 1047; Akyol, s. 193; Atalı, **Pekcanitez Usûl**, s. 2011; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 568; Koç, **Usulî İşlemler**, s. 96.

eden davacı, dava konusu edilen esas haktan vazgeçmektedir²⁰. Ayrıca irade bozukluğu hâllerinden birine dayanılarak davadan feragatin iptalinin istenebilmesi de (HMK m. 311, c. 2), onun maddî hukuk işlemi olduğunu gösterir²¹. Bununla birlikte, davadan feragat yapılış şekli açısından bir usûl hukuku işlemidir²². Yine davadan feragatin davayı sona erdirmesi de, onun usûl hukuku işlemi olduğunun bir göstergesidir²³.

II. HİZMET TESPİTİ DAVASINDAN FERAGAT

A. Hizmet Tespiti Davasından Feragate İlişkin Özel Usûlî Bir Düzenlemenin Bulunmaması

Türk hukukunda sosyal güvenlik hukukuna ilişkin davalar için getirilmiş özel usûl hukuku kuralları oldukça az sayıdadır. Şöyle ki, 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu m. 5/1/b uyarınca Sosyal Güvenlik Kurumu veya Türkiye İş Kurumunun taraf olduğu iş ve sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlıklara ilişkin dava ve işlere iş mahkemeleri bakmakla yükümlü kılınmıştır. İş Mahkemeleri Kanunu'nda özel olarak düzenlenen bu mahkemelerin yetkisine, bu mahkemelerdeki yargılama usûlüne ve kanun yollarına ilişkin kurallar 5510 sayılı Kanun'dan kaynaklanan uyuşmazlıklara ilişkin iş mahkemelerinde görülecek davalarda da uygulama alanı bulur. Bununla birlikte, İş Mahkemeleri Kanunu ile özel olarak 5510 sayılı Kanun'dan kaynaklanan uyuşmazlıklara ilişkin davalarda uygulanmak üzere az sayıda usûl hukuku kuralı da sevk edilmiştir. Bunlar, dava açmadan önce Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurulması zorunluluğuna ve zorunlu sigortalılık sürelerinin tespiti talebi ile işveren aleyhine açılan davalarda davanın Kuruma re'sen ihbar edilmesine yöneliktir (m. 4). İş Mahkemeleri Kanunu'nun dokuzuncu maddesine göre ise, bu Kanun'da düzenleme bulunmayan durumlarda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hükümleri uygulanır.

Çalışma konumuzun temelini oluşturan davaya son veren taraf işlemlerinden davadan feragat ve Yargıtay'ın aşağıda yer verilecek olan yerleşik içtihadı gereği çalışma konumuzla sıkı ilişki içerisinde bulunan davanın geri alınması ile dosyanın işlemden kaldırılması kurumlarını genel olarak sosyal

²⁰ Kuru, *Usul*, C. IV, s. 3546; Kuru, *Usul El Kitabı*, C. II, s. 1047; Akyol, s. 193; Koç, *Usuli İşlemler*, s. 95-96; Alper Tunga Küçük, *Vakıaların Toplanması Açısından Teksif İlkesi*, İstanbul, On İki Levha, 2021, s. 127.

²¹ Akyol, s. 193; Tanrıver, *Usûl*, C. I, s. 1143; davayı kabul bakımından aynı yönde bkz. Süha Tanrıver, *İlâmlî İcra Takibinin Dayanakları Ve İcranın İadesi*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1996, s. 108; Süha Tanrıver, "Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller", *Ankara Barosu Dergisi*, 1996/1, s. 32; İbrahim Ermenek, *Medenî Usul Hukukunda Davayı Kabul*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2009, s. 43.

²² Atalı, *Pekcantez Usûl*, s. 2009 ve 2011; Akyol, s. 193-194; Tanrıver, *Usûl*, C. I, s. 1143; Koç, *Usuli İşlemler*, s. 96.

²³ Kuru, *Usul*, C. IV, s. 3546; Kuru, *Usul El Kitabı*, C. II, s. 1046; Akyol, s. 194; Koç, *Usuli İşlemler*, s. 95-96.

güvenlik hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından ya da özel olarak hizmet tespiti davası bakımından düzenleyen özel bir usûl hukuku kuralı hukukumuzda bulunmamaktadır. Dolayısıyla söz konusu kurumlara ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan hükümler, sosyal güvenlik hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda da uygulama alanı bulabilir (İş MahK m. 9). Bu noktada, hizmet tespiti davasından feragatin mümkün olup olmadığının üzerinde durulmalıdır.

B. Hizmet Tespiti Davasından Feragatin Mümkün Olmadığı Yönündeki Yargıtay İçtihadı

Yargıtay, hizmet tespiti davasına ilişkin eski tarihli bir kararında, feragatin hukukî sonuçları açısından bu davaya bir özellik atfetmemiş ve feragatin hizmet tespiti davasını sona erdirmesi gerektiğine hükmetmiştir²⁴: “[...] *Dosya içerisinde, davacı tarafından verilmiş 17.4.1981 tarihli bir feragat dilekçesi vardır. Bu dilekçede, hakimin havalesi ve imzası mevcut olduğu gibi, davacı ... kelimeleri üstündeki imzanın davacıya ait bulunduğu, davacı tarafından verilmiş öteki dilekçelerdeki imzaların karşılaştırılmasından anlaşılmaktadır. Davacı, söz konusu dilekçesinde ‘1980/587 numaralı 28.11.1980 tarihinde Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü aleyhine açmış olduğum davadan vazgeçiyorum’ demiştir. Bu beyan, HUMK. nun 91 ve 93. maddelerine uygun olarak yapılmış bir feragattir. HUMK. nun 95. maddesi uyarınca, feragat, karşı tarafın kabulüne gerek olmaksızın kesin hüküm hukuksal sonuçlarını doğurur. İş bu maddi ve hukuki gerçek gözönünde tutulmadan, feragatla son bulmuş olan davanın, 20.4.1981 günlü duruşmada, davacının gelmediğinden bahisle, HUMK. nun 409. maddesi gereğince müracaata bırakılması ve davacının 15.3.1982 tarihli dilekçesi uyarınca da, yenilenerek duruşmaya devam edilip, yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi isabetsizdir. O halde, davalının bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır [...]*”.

Bu noktada, Yargıtay'ın yukarıdaki kararının yerleşik hâle gelmediği; aksine Yüksek Mahkemenin bugün için hizmet tespiti davasından feragate bu davayı sona erdiren bir etki tanımadığı belirtilmelidir. Bununla birlikte, Yargıtay'ın bugünkü içtihadı yönünde kararlar vermeye başlamasından önceki dönemde, davadan feragatin niteliğine aykırı bir şekilde, sigortalı hizmetlerin tespitine ilişkin davadan feragat edilebilse de sosyal güvenlik hakkından feragatin olanaksız olduğu ve bu nedenle davanın yeniden açılabileceği yönünde kararlar verdiği de görülmüştür: “[...] *HMK'nın 307 ve devamı maddelerine göre feragat; davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesi olup hizmet tespiti davasından feragat mümkün ise de ‘sosyal güvenlik hakkından’ feragat mümkün değildir. Hizmet tespiti istemiyle açılan dava sonucunda feragate dayalı olarak verilen red kararı kesin hüküm teşkil*

²⁴ Yarg. 10. HD, 05.01.1983, E.1982/3424, K.1983/4 (Lexpera).

etmez. Bu nedenle sosyal güvenlik hakkı, hakdüşürücü süre geçmediği takdirde her zaman dava konusu edilebilir. Yapılacak iş; hizmet tespiti istemiyle açılan dava sonucunda feragat dayalı olarak verilen red kararının kesin hüküm teşkil etmeyeceği, bu nedenle hakdüşürücü süre geçmediği takdirde her zaman dava konusu edilebileceği belirtilerek 'davanın feragat nedeniyle reddine' karar vermekten ibarettir. O halde davalıların bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır [...]”²⁵.

Yüksek Mahkemenin hizmet tespiti davasından feragat hakkındaki son dönemde verdiği kararları ise, sosyal güvenlik hakkından feragatin olanaksız olduğu ve bu nedenle hizmet tespiti davasından da feragat edilemeyeceği yönündedir. Söz konusu kararlarda genellikle şu ifadelere yer verilmiştir²⁶: “[...] Çekişmeli yargıda kural olarak, ‘tasarruf ilkesi’ geçerlidir ve taraflar dava konusu üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilirler. Bu suretle davaya son verilebilmesinin bir yöntemi davadan feragattir ve anılan kurum 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 307 ila 312’nci maddelerinde (mülga 1086 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu’nun 91 ila 94’üncü maddelerinde) düzenlenmiştir. 506 sayılı Kanunun 6. maddesinde ve 5510 sayılı Yasanın 7.ve 8. maddelerinde çalıştırılanların işe alınmalarıyla kendiliğinden sigortalı olacakları, sigortalılar ile bunların işverenleri hakkında sigorta hak ve yükümlerinin sigortalının işe alındığı tarihten başlayacağı, bu suretle sigortalı olmak hak ve yükümlünden kaçınılamayacağı ve vazgeçilemeyeceği yönünde düzenleme yapılmış olmakla, buna göre sigortalı olmak, kamu düzenine ilişkin, kişiye bağlı, vazgeçilemez ve kaçınılamaz hak ve yükümlülük doğuran bir hukuksal statü meydana getirmektedir ve kişiler ile sosyal güvenlik kuruluşlarının bu statünün oluşumundaki rolü de, yenilik doğurucu ve iradi bir durum değil, kanun gereği kendiliğinden oluşan statüyü belirlemekten ibarettir. Dolayısıyla, sosyal güvenlik hakkından 6100 sayılı Kanun hükümleri kapsamında feragat olanaksız olduğu gibi sigortalılığın ve sigortalı hizmetlerin tespitine ilişkin davadan da feragat edilemez [...]”.

²⁵ Yarg. 21. HD, 06.05.2014, E. 2013/9572, K. 2014/9840 (Lexpera). Aynı yönde diğer kararlar için bkz. Yarg. 21. HD, 16.01.2013, E. 2012/23860, K. 2013/424; Yarg. 21. HD, 07.12.2012, E. 2012/13931, K. 2012/24885 (Kazancı).

²⁶ Yarg. 10. HD, 19/10/2021, E. 2019/5542, K. 2021/12454; Yarg. 10. HD, 14.10.2021, E. 2021/8721, K. 2021/12273; Yarg. 10. HD, 23/09/2021, E. 2021/8796, K. 2021/10866; Yarg. 10. HD, 08.06.2021, E. 2021/1023, K. 2021/7842; Yarg. 10. HD, 28.01.2021, E. 2020/61, K. 2021/902; Yarg. 10. HD, 03.03.2020, E. 2019/3757, K. 2020/1875; Yarg. 10. HD, 16.10.2019, E. 2017/5321, K. 2019/7553; Yarg. 10. HD, 08/05/2019, E. 2018/5084, K. 2019/4047 (Yargıtay Bilgi Bankası). Aynı yönde daha eski tarihli kararlar için bkz. Yarg. 10. HD, 18.09.2018, E. 2018/5035, K. 2018/6683; Yarg. 10. HD, 14.03.2017, E. 2016/17888, K. 2017/2145; Yarg. 10. HD, 27.12.2016, E. 2016/14603, K. 2016/15553; Yarg. 10. HD, 14.03.2016, E. 2016/544, K. 2016/3075; Yarg. 10. HD, 24.11.2015, E. 2015/17265, K. 2015/20511; Yarg. 10. HD, 27.04.2015, E. 2015/4438, K. 2015/7754; Yarg. 10. HD, 18.06.2014, E. 2014/9920, K. 2014/15068; Yarg. 10. HD, 30.01.2014, E. 2013/15982, K. 2014/1716 (Yargıtay Bilgi Bankası).

Bu bağlamda, Yargıtay, söz konusu kararları ile aynı yönde olmakla birlikte pek çok kararında “sigortalı hizmetlerin tespitine ilişkin davadan feragat edilemez” yerine “sigortalı hizmetlerin tespitine ilişkin davadan da vazgeçilemez” ifadesini de tercih edebilmektedir: “[...] Dolayısıyla, sosyal güvenlik hakkından HMK. 307. (HUMK. 91.) maddesi kapsamında feragat olanaksızdır ve açılan sigortalılığın ve sigortalı hizmetlerin tespitine ilişkin davadan da vazgeçilemez [...]”²⁷. Yargıtay söz konusu kararlarında “davadan feragat” terimi yerine “davadan vazgeçme” terimini, medenî usûl hukukunda kural olarak her davadan feragat edilebileceği yönündeki genel kabulde çelişmemek için kullanmış olabilir. Ancak Yargıtay’ın “davadan feragat” terimi yerine “davadan vazgeçme” terimini tercih etmesi, davanın geri alınması ile karıştırılmasına yol açtığından²⁸ isabetli değildir. Kanaatimizce hizmet tespiti davasından feragat, bahsi geçen genel kuralın istisnası niteliğinde olduğundan, Yargıtay’ın, eş dönemlerde vermiş olduğu diğer kararlarda olduğu gibi, “davadan feragat” terimini kullanması yerinde olacaktır.

C. Hizmet Tespiti Davasından Feragat Edilememesinin Nedenleri

Medenî usûl hukukunda, yukarıda da belirtildiği üzere, kural olarak her davadan feragat edilebileceği kabul edilmektedir. Bununla birlikte, yine yukarıda aktarıldığı üzere, Yargıtay hizmet tespiti davasından feragatin mümkün olmadığı görüşündedir. Bu başlık altında, hizmet tespiti davasından feragat edilememesinin nedenleri üzerinde durulacaktır.

Öğretide, hizmet tespiti davalarının amacının sigortalıların hizmetlerinin karşılığı olan sosyal güvenlik hakkının korunması olduğu²⁹ ve davacı sigortalının bu davadan feragatinin sadece davadan feragat değil, aynı zamanda sigortalı olduğunun tespitinden ve giderek sosyal güvenlik hakkından

²⁷ Bkz. Yarg. 10. HD, 07.10.2021, E. 2021/9686, K. 2021/11827; Yarg. 10. HD, 29.09.2021, E. 2021/7683, K. 2021/11286; Yarg. 10. HD, 11.02.2021, E. 2021/807, K. 2021/1472; Yarg. 10. HD, 28.01.2021, E. 2020/4010, K. 2021/908; Yarg. 10. HD, 24.06.2019, E. 2018/5783, K. 2019/5351; Yarg. 10. HD, 16.10.2018, E. 2018/1910, K. 2018/8014; Yarg. 10. HD, 22.05.2017, E. 2016/11780, K. 2017/4332; Yarg. 10. HD, 22.03.2016, E. 2016/1581, K. 2016/3848; Yarg. 10. HD, 16.06.2015, E. 2015/10957, K. 2015/11946 (Yargıtay Bilgi Bankası). Aynı yöndeki ifadeye daha eski tarihli kararlarda da rastlanmaktadır. Örnek olarak bkz. Yarg. 10. HD, 09.10.2008, E. 2008/13679, K. 2008/12247 (Lexpera).

²⁸ Akyol Aslan, s. 65-66.

²⁹ Ertürk, s. 820; Barış Duman, **506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Hizmetlerin Tespiti**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, s.108; Senem Ermumcu, “Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Hizmet Tespitinde Prime Esas Kazançların İspatı”, **Çalışma ve Toplum**, S. 69, 2021/2, s. 905; Meltem Öztürk, **Sosyal Sigortalar Hukukunda Hizmet Tespit Davası**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 158; Emrah Çetin, **Ulusal ve Uluslararası Hukuk Boyutuyla Sosyal Güvenlik Hakkı ve Etkinleştirilmesi (Covid-19 Pandemisiyle)**, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s. 407.

da vazgeçme anlamına geleceği haklı olarak ifade edilmektedir³⁰. Nitekim Yargıtay da hizmet tespiti davasından feragat edilemeyeceğine yönelik son dönemde verdiği kararlarında görüşünü sigortalılığın zorunluluğu ilkesi ile sosyal güvenlik hakkı arasındaki ilişkiye dayandırmaktadır³¹: “[...] 506 sayılı Kanunun 6. maddesinde ve 5510 sayılı Yasanın 7. ve 8. maddelerinde çalıştırılanların işe alınmalarıyla kendiliğinden sigortalı olacakları, sigortalılar ile bunların işverenleri hakkında sigorta hak ve yükümlerinin sigortalının işe alındığı tarihten başlayacağı, bu suretle sigortalı olmak hak ve yükümlünden kaçınılamayacağı ve vazgeçilemeyeceği yönünde düzenleme yapılmış olmakla, buna göre sigortalı olmak, kamu düzenine ilişkin, kişiye bağlı, vazgeçilemez ve kaçınılamaz hak ve yükümlülük doğuran bir hukuksal statü meydana getirmektedir ve kişiler ile sosyal güvenlik kuruluşlarının bu statünün oluşumundaki rolü de, yenilik doğurucu ve iradi bir durum değil, kanun gereği kendiliğinden oluşan statüyü belirlemekten ibarettir. Dolayısıyla, sosyal güvenlik hakkından 6100 sayılı Kanun hükümleri kapsamında feragat olanaksız olduğu gibi sigortalılığın ve sigortalı hizmetlerin tespitine ilişkin davadan da feragat edilemez [...]”.

Kanaatimizce hizmet tespiti davasından feragat edilememesinin nedenleri, hizmet tespiti davasının amacı ve özellikleri dikkate alınarak açıklanabilir. Şöyle ki, sigortalılığın zorunluluğu ilkesi, sosyal güvenlik hukukunun temel ilkelerinden olup 5510 sayılı Kanun’da da açıkça düzenlenmiştir. Kanun’un 92. maddesinin birinci fıkrasına göre, “Kısa ve uzun vadeli sigorta kapsamındaki kişilerin sigortalı ve genel sağlık sigortalısı olması, genel sağlık sigortası kapsamındaki kişilerin ise genel sağlık sigortalısı olması zorunludur. Bu Kanunda yer alan sigorta hak ve yükümlülüklerini ortadan kaldırmak, azaltmak, vazgeçmek veya başkasına devretmek için sözleşmelere konulan hükümler geçersizdir”. Sosyal sigorta ilişkisi, kanun uyarınca zorunlu olarak kendiliğinden kurulan ve kanunda belirtilen hak ve yükümlülüklerden oluşan bir tür kamu hukuku borç ilişkisidir³². Zorunluluk ilkesi, en başta sosyal sigorta ilişkisinin kurulmasında kendini gösterir. Şöyle ki, sigorta hak ve yükümlülükleri çalışmaya başlandığı tarihten itibaren Kanun gereği (5510 sayılı Kanun m. 7) kendiliğinden başlar. Zorunlu sosyal sigorta ilişkisi açısın-

³⁰ Duman, s. 108; Akyol Aslan, s. 303; Tankut Centel, **Türk Sosyal Güvenlik Hukuku**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 102; Ayşe Köme Akpulat, **İş Mahkemelerinde Yargılamanın Özellikleri**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 223; Ermumcu, s. 924; Öztürk, s. 158; Erdal Arap, **Hizmet Tespiti Davaları**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 203; Çetin, s. 407; Umut Topcu, **Hizmet Tespit Davaları**, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s. 199; Bektaş Kar, **İş Yargılaması Usulü**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 752.

³¹ Bkz. II, B, dn. 8’deki kararlar.

³² Fatma Burcu Savaş Kutsal, **Türk Sosyal Sigortalar Hukukunun Temel İlkeleri**, İstanbul, Beta, 2016, s. 37-38.

dan her türlü bildirim ya da işlemler açıklayıcı niteliktedir³³. Sigorta ilişkisi doğan kişiler, kanun hükmü gereği doğan bu bağı iradî olarak ortadan kaldıramaz³⁴. O hâlde, sigortalı olmak, kişi açısından yalnızca bir hak değil, aynı zamanda bir yükümlülüktür³⁵.

Burada belirtilen yasal dayanakları ile sigortalılığın zorunluluk temelinde dayandırılması, esas olarak vazgeçilmez nitelikteki sosyal güvenlik hakkının bir gereğidir³⁶. Sigortalılığın zorunluluğu ilkesi ile temelde anayasal sosyal güvenlik hakkı (Anayasa m. 60) sağlanmakta ve güvence altına alınmaktadır³⁷. Görüldüğü üzere, hizmet tespiti davası, 5510 sayılı Kanun'un 92. maddesinde düzenlenen sigortalılığın zorunluluğu ilkesi ve en temelde anayasal sosyal güvenlik hakkı ile ilişkilidir.

Hizmet tespiti davasının yukarıda açıklanan amacı ve özellikleri dikkate alındığında, bu davadan feragatin sonuç doğurmaması gerekir. Şöyle ki, karma karakterli bir işlem olan davadan feragat, açılmış olan davayı sona erdirmek yanında esas haktan vazgeçme sonucunu da doğurur. Hizmet tespiti davasından feragat etmek de esasen sigortalılıktan ve giderek sosyal güvenlik hakkından vazgeçme sonucunu doğurur³⁸. Hâlbuki 5510 sayılı Kanun'un 92. maddesi gereği sigortalılıktan ve Anayasa'nın 12. maddesi gereği sosyal güvenlik hakkından vazgeçmek mümkün değildir. Bu nedenle hizmet tespiti davasından da feragat edilemez. Öte yandan, medenî usûl hukukunda her davadan feragat edilebileceği yönündeki genel kabulün istisnasının ancak açık bir kanun hükmüyle söz konusu olabileceği de öğretide ifade edilmektedir³⁹.

³³ Kenan Tunçomağ, **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, 4. Baskı, İstanbul, Beta, 1988, s. 189; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 154; Centel, s. 101; Ufuk Aydın, "**Sosyal Sigortalarda Sigortalılık Niteliğinin Kazanılması ve Yitirilmesi**", TÜHİS, C. 16, S. 2, 2000, s. 34; Savaş Kutsal, s. 41; Özgür Öztürk, "Sigortalı Hizmetin Tespiti", **Çimento İşveren Dergisi**, 1998/1, s. 2.

³⁴ Sözer, s. 14-15.

³⁵ Mustafa Çenberci **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, 1985, s. 90; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 153; Centel, s. 101; Haluk Hadi Sümer, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 16; Müjdat Şakar, **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, 12. Baskı, İstanbul, Beta, 2017, s. 94; Duman, s. 27. Bkz. Yarg. HGK, 03.06.2020, E. 2016/2671, K. 2020/331; Yarg. 10. HD, 14.10.2010, E: 2010/2539, K: 2010/13641; Yarg. 21. HD, 26.01.2009, E. 2008/20819, K. 2009/698; Yarg. HGK, 05.03.2008, E. 2008/21-215, K. 2008/222 (Yargıtay Bilgi Bankası).

³⁶ Savaş Kutsal, s. 38.

³⁷ Fatih Uşan, **Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009, s. 69; Ermumcu, s. 902 vd.

³⁸ Hizmet tespiti davasının geri alınması ya da takip edilmemesi ve devamında beş yıllık hak düşürücü sürede dava açılmayıp hak düştüğünde, pratik olarak davadan feragat ile aynı sonuca ulaşılabileceği yönünde bkz. Murat Atalı, "Hizmet Tespit Davasının Sosyal Güvenlik Kurumuna İhbarı", **DEÜHFD, Prof. Dr. Hakan Pekanttez'e Armağan**, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 638.

³⁹ Aslan, **Davadan Feragat**, s. 20.

Kanaatimizce 5510 sayılı Kanun'un 92. maddesinde yer alan sigortalılık hakkından vazgeçilmeyeceğine ilişkin düzenleme, karma karakterli niteliği düşünülüğünde, aslında davadan feragati engelleyen bir hükümdür⁴⁰.

D. Hizmet Tespiti Davasından Feragat Beyanı Karşısında Mahkemenin Tutumu

Hizmet tespiti davasından feragat edilememesi, yukarıda açıklanan gerekçelerle yerinde ise de, davacı sigortalının feragat beyanında bulunması üzerine mahkemenin ne şekilde hareket edeceğine işaret eden Yargıtay içtihadının özellikle usûl hukuku kuralları çerçevesinde incelenmesi gereklidir. Davacı sigortalı açtığı hizmet tespiti davasından feragat ettiğinde, Yüksek Mahkeme yerleşik hale gelmiş içtihadı çerçevesinde mahkemece bu davadan feragat edilemeyeceğinin davacıya bildirilerek feragat beyanının davanın geri alınması için mi (HMK m. 123) yoksa davanın takip edilmeyeceğinin bildirilmesi için mi (HMK m. 150) kullanıldığının sorulmasını aramaktadır⁴¹: “[...] *Dava 5510 Sayılı Kanun'un geçici 7/1'inci maddesi uyarınca uygulama alanı bulan, mülga 506 Sayılı Kanun'un 79/10 hükmü uyarınca açılmış hizmet tespiti davasıdır [...] Dolayısıyla, sosyal güvenlik hakkında 6100 Sayılı Kanun hükümleri kapsamında feragat olanaksız olduğu gibi sigortalılığın*

⁴⁰ Yargıtay'ın hizmet tespit davasından feragat mümkün ise de sosyal güvenlik hakkında feragatin mümkün olmadığı ve sigortalının hak düşümü süresi içinde yine hizmet tespiti davası açabileceği yönündeki kararlarını doğru bulan görüş için bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 312. Bununla birlikte öğretide, her ne kadar genel olarak hizmet tespiti davasından feragat edilemeyeceği yönünde de olsa farklı gerekçeler sunulduğuna da rastlanmaktadır. Bu bağlamda, sosyal sigorta ilişkisinin kamusal karakteri nedeniyle hizmet tespiti davalarından feragat edilemeyeceği yönünde bkz. Sözer, s. 473. Yine, hizmet tespiti davasının kamu düzenini ilgilendirmesi nedeniyle bu davanın feragat ile sona eremeyeceği yönünde bkz. Tuncay/Ekmekçi, s. 297; Refik Korkusuz/ Suat Uğur, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 6. Baskı, Bursa, Ekin Yayınevi, 2018, s. 356; Şakar, s. 139. Son olarak, hizmet tespiti davalarında re'sen araştırma ilkesinin bir uzantısı olarak feragatin mümkün olmadığı yönünde bkz. A. Can Tuncay, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay'ın 2013 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, **Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2013**, İstanbul, 2015, s. 490.

⁴¹ Yarg. 10. HD, 07/10/2021, E. 2021/9686, K. 2021/11827; Yarg. 10. HD, 23/09/2021, E. 2021/8796, K. 2021/10866; Yarg. 10. HD, 08.06.2021, E. 2021/1023, K. 2021/7842; Yarg. 10. HD, 01.02.2021, E. 2020/11946, K. 2021/978; Yarg. 10. HD, 28.01.2021, E. 2020/4010, K. 2021/908; Yarg. 10. HD, 14.12.2020, E. 2020/8466, K. 2020/7076; Yarg. 10. HD, 03.03.2020, E. 2019/3757, K. 2020/1875; Yarg. 10. HD, 24.06.2019, E. 2018/5783, K. 2019/5351; Yarg. 10. HD, 08/05/2019, E. 2018/5084, K. 2019/4047; Yarg. 10. HD, 18.09.2018, E. 2018/5035, K. 2018/6683; Yarg. 10. HD, 14.03.2017, E. 2016/17888, K. 2017/2145; Yarg. 10. HD, 27.12.2016, E. 2016/14603, K. 2016/15553; Yarg. 10. HD, 22.03.2016, E: 2016/1581, K: 2016/3848; Yarg. 10. HD, 14.03.2016, E. 2016/544, K. 2016/3075; Yarg. 10. HD, 24.11.2015, E. 2015/17265, K. 2015/20511; Yarg. 10. HD, 16.06.2015, E. 2015/10957, K. 2015/11946; Yarg. 10. HD, 18.06.2014, E. 2014/9920, K. 2014/15068; Yarg. 10. HD, 30.01.2014, E. 2013/15982, K. 2014/1716 (Yargıtay Bilgi Bankası).

ve sigortalı hizmetlerin tespitine ilişkin davadan da feragat edilemez. Ancak, anılan Kanununun 123. maddesinde düzenlenen hak kullanılabilir ve ileride yeniden dava açabilme hakkı saklı tutularak, davalının açık rızası ile dava geri alınabilir veya 150. maddede öngörülen hak ve olanaktan yararlanılarak dava takip edilmeyip yenileninceye kadar dosyanın işlemiden kaldırılması ve giderek davanın açılmamış sayılması sonucu elde edilebilir. Bu nedenle; inceleme konusu davada mahkemece, davadan feragat edilemeyeceği davacıya (vekiline) bildirilmeli, feragat beyanının HMK. 123 veya 150. maddelerinde düzenlenen haklardan birinin kullanımı niteliğinde olup olmadığı kendilerine sorulmak suretiyle belirlenmeli, beyanın, anılan anlamlarda kullanıldığı saptandığı takdirde duruma göre 123 veya 150. maddelerde öngörülen prosedür işletilmeli, aksi durumda ise elde edilecek sonuca göre dava konusu istem hakkında karar verilmelidir [...]”.

Hizmet tespiti davasında davacı sigortalının feragat beyanında bulunduğu hâllerde, mahkemenin ne şekilde hareket edeceğini yukarıdaki gibi gösteren Yüksek Mahkemenin, her ne kadar kararlarında bunu açıkça belirtmese de, hâkimin davayı aydınlatma ödevinden (HMK m. 31) hareket ettiği söylenebilir. Şöyle ki, tarafların usûl işlemini tam olarak hangi amaçla yaptıkları bazen anlaşılabilir⁴². Böyle durumlarda tarafların o işlemi yaparken hangi amacı güttüğü araştırılmalı ve tarafların gerçek iradeleri tespit edilmelidir⁴³. Hâkim, açık olmayan taraf usûl işlemlerini davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde yorumlar⁴⁴. Aynı durum, davadan feragat açısından da geçerlidir. Davadan feragat, açık bir irade beyanı ile yapılmalıdır⁴⁵. Ancak bazen da-

⁴² Güray Erdönmez, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, C. I, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2017, s. 446; Anıl Köroğlu, “Taraflarca Getirilme İlkesinin Geçerli Olduğu Davalarda Mahkemenin Re’sen Tanık Deliline Başvurup Başvuramayacağı Meselesi”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 5, S. 1, Nisan 2020, s. 2215.

⁴³ Erdönmez, **Pekcanitez Usûl**, s. 446; Köroğlu, **Tanık**, s. 2215.

⁴⁴ Ejder Yılmaz, (**Medenî Yargılama Hukukunda**) **Islah**, 4. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2013, s. 138 vd.; Karşlı, **Usulî İşlemler**, s. 214; Erdönmez, **Pekcanitez Usûl**, s. 447; Köroğlu, **Tanık**, s. 2215.

⁴⁵ Mustafa Reşit Belgesay, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, 1939, s. 254; Sabri Şakir Ansay, **Hukuk Yargılama Usulleri**, 7. Baskı, Ankara, 1960, s. 180; Berkin, s. 711; Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, C. I-II, 7. Baskı, İstanbul, 2000, s. 573; Kuru, **Usul El Kitabı**, C. II, s. 1046 ve 1056-1057; Akyol Aslan, s. 143; Atalı, **Pekcanitez Usûl** s. 2019; Karşlı, **Muhakeme**, s. 374; L. Şanal Görgün/ Levent Börü/ Mehmet Kodakoğlu, **Medenî Usûl Hukuku**, 10. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s. 590; [...] *Bir Usul Hukuku kavramı olarak davadan feragatin açık, kesin ve koşulsuz olması, yasa gereğidir. Davadan feragatin, kesin hükmün sonuçlarını doğurucu nitelikte olması nedeniyle bütün bu özellikleri içermesi zorunludur. Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 22.05.1987 gün ve E: 1986/4, K: 1987/5 sayılı ilamının gerekçesinde de, açık bir irade beyanı olmadan davadan feragat edildiği sonucunun çıkarılamayacağı kabul edilmiştir. Öğretide de, feragatin, açık ve kesin olması gerektiği belirtilmektedir. Davacının temyiz dilekçesi incelendiğinde, davacı hükmün lehine bozulmasını talep etmiş olup, boşanma davasından açık, kesin ve koşulsuz feragat ettiğini gösterecek nitelikte bir irade beyanı*

vacının beyanından onun gerçek amacının davadan feragat etmek olup olmadığı anlaşılabilir. Böyle bir durumda, hâkimin davayı aydınlatma ödevi gereği davacının gerçek amacının ne olduğu açıklığa kavuşturulmalıdır⁴⁶. Bu kapsamda, davacının “davadan vazgeçtiğini” bildirmesinde olduğu gibi, gerçek iradesinin davadan feragat olup olmadığı hususunda bir tereddüt olursa, hâkimin davayı aydınlatma ödevi gereği davacının gerçek iradesinin tespit edilmesi gerekir⁴⁷. Yine uygulamada kullanılan “davayı atıye bırakma” talebi de bu duruma örnek olarak gösterilebilir⁴⁸. Böyle bir talebin yöneltmesi hâlinde, mahkeme, hâkimin davayı aydınlatma ödevi gereği söz konusu beyanın ne anlamda kullanıldığını açıklamalıdır⁴⁹. Hizmet tespiti davasında da davadan feragat beyanının açık olmadığı durumlarda, mahkeme, davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde bu beyanın hangi anlamda kullanıldığını davacıya sormalı ve davacının vereceği cevaba göre hareket etmelidir.

Bununla birlikte, Yargıtay’ın hizmet tespiti davasından feragate ilişkin kararlarının büyük çoğunluğunda yer verilen “*Davacı vekilinin [...] tarihli dilekçesi ile davadan feragat ettikleri anlaşılmaktadır*” ya da “*Dosya içerisinde, davacı tarafından verilmiş [...] tarihli bir feragat dilekçesi vardır*” vb. ifadelerden ilgili davalarda davacının gerçek iradesinin davadan feragat olduğu hususunda bir tereddüt bulunmadığı görülmektedir. O hâlde, Yüksek Mahkemenin, davacının feragat beyanının açık olduğu hâllerde dahi mahkeme tarafından feragat beyanının davanın geri alınması için mi (HMK m.

bulunmamaktadır. Nitekim, davacı vekili, bozma ilamına karşı karar düzeltme isteminde bulunduğu dilekçesinde de, boşanma davasından feragat etmediklerini açık bir şekilde bildirmektedir. Bu itibarla davacının boşanmanın fer’ileri ve vekalet ücretine yönelik temyiz itirazlarının incelenmesine karar vermek gerekirken hükmün yukarıda belirtilen sebeple bozulmasına karar verilmesi doğru görülmediğinden, davacının karar düzeltme isteğinin kabulüne, Dairemizin 02.11.2016 tarih 2015/20586 esas ve 2016/14364 karar sayılı bozma ilamının kaldırılmasına ve davacının temyiz itirazlarının incelenmesine karar vermek gerekmiştir [...] Yargıtay 2. HD, 16.10.2017, E. 2017/1232, K. 2017/11041 (Lexpera).

⁴⁶ Kuru, **Usul El Kitabı, C. II**, s. 1056; Akyol Aslan, s. 144; Şafak Güleç, **Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi**, Ankara, Seçkin, 2021, s. 357.

⁴⁷ Kuru, **Usul, C. IV**, s. 3550; Akyol Aslan, s. 144- 145; Kudret Aslan, **Medenî Usul Hukukunda Davanın Geri Alınması**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 53-56; “[...] *Dosya içeriğine göre, davacı asilin 04.11.2015 havale tarihli dilekçesinin, davadan feragat yada davayı geri alma niteliğinde olup olmadığı konusu ise açık değildir. Bu durumda anılan Kanun’un 31. maddesi gereğince, hakimin davayı aydınlatma ödevi kapsamında, davacının hukuki açıdan çelişkili olan bu dilekçeyi açıklaması sağlanmalıdır. Talep, davanın geri alınması şeklinde açıklanır, davalı tarafa muvafakatı sorularak sonucuna göre hareket edilmelidir. Davadan feragat olarak açıklanması halinde ise, feragat nedeni ile reddine karar verilmelidir. [...] Yargıtay 22. HD, 30.5.2016, E. 2016/12063, K. 2016/15428 (Lexpera); aynı yönde bkz. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi, 2. HD, 8.4.2019, E. 2018/3988, K. 2019/591 (Lexpera).*

⁴⁸ Aslan, **Davanın Geri Alınması**, s. 53-54.

⁴⁹ Hakan Pekcanitez, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, C. II**, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2017, s. 1192; Aslan, **Davanın Geri Alınması**, s. 53-56.

123) yoksa davanın takip edilmeyeceğinin bildirilmesi için mi (HMK m. 150) kullanıldığı sorulması gerektiği görüşünde olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada, Yargıtay'ın söz konusu tutumunun usûl hukuku bakımından isabetli olup olmadığı üzerinde durulmalıdır.

Kanaatimizce, her ne kadar yine Yargıtay kararlarında açıkça belirtilmese de, hâkim davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde feragat beyanında bulunan davacıya bu davadan feragatin mümkün olmadığını bildirebilir. Şöyle ki, bu durum, esasen davayı aydınlatma ödevinin fonksiyonlarından olan bilgilendirme fonksiyonunun bir gereğidir. Davayı aydınlatma ödevinin bilgilendirme fonksiyonu sayesinde bazı hukukî meselelerde hâkimin tarafları bilgilendirmesi sağlanarak, onların hak kaybına uğraması engellenmeye çalışılır⁵⁰. Buna göre, tarafın hatalı veya mahkeme ile aynı yönde olmayan hukukî değerlendirmeleri, o tarafın aleyhine bir sonuç ortaya çıkarmamalıdır⁵¹. Böyle bir durumda, hâkimin yapması gereken tarafı bilgilendirerek, yargılama sırasında kullanabileceği başka hukukî imkânlar varsa, bunları kullanması için ona fırsat tanımaktır⁵². Dolayısıyla hizmet tespiti davasında da, hâkim bu davada feragatin değil, geri almanın veya dosyanın işlemden kaldırılmasının mümkün olduğu konusunda davacıyı bilgilendirebilir. Bununla birlikte, Yargıtay'ın ve Bölge Adliye Mahkemesi'nin verdiği kararlardan, hüküm verildikten sonra dahi, söz konusu her iki imkânın da davacıya bildirilmesinin arandığı görülmektedir⁵³. Kanaatimizce hâkimin istinaf ve temyiz aşamalarında dosyanın işlemden kaldırılması konusunda davacıya hatırlatmada bulunması isabetli değildir. Çünkü istinaf (HMK m. 358) ve temyiz (HMK m. 369) kanun yolu aşamalarında dosyanın işlemden kaldırılması mümkün değildir⁵⁴.

III. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk hukukunda temelinde sosyal güvenlik hakkını ilgilendiren davalar açısından ne özel bir mahkeme kurulmuş⁵⁵ ne de yargılama usûlüne ilişkin

⁵⁰ Bu konu hakkında geniş bilgi için bkz. Varol Karaaslan, **Medenî Usul Hukukunda Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s. 25.

⁵¹ Karaaslan, **Davayı Aydınlatma**, s. 26.

⁵² Karaaslan, **Davayı Aydınlatma**, s. 26.

⁵³ Yarg. 10. HD, 14.10.2021, E. 2021/8721, K. 2021/12273; Yarg. 10. HD, 29.09.2021, E. 2021/7683, K. 2021/11286; Yarg. 10. HD, 11.03.2021, E. 2020/5527, K. 2021/3193; Yarg. 10. HD, 03.03.2020, E. 2019/3757, K. 2020/1875; Ankara BAM 10. HD, 3.7.2019, E. 2018/2471 K. 2019/1222.

⁵⁴ İstinaf kanun yolu açısından bkz. Tolga Akkaya, **Medenî Usûl Hukukunda İstinaf**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009, s. 310.

⁵⁵ İş Mahkemeleri Kanunu'nun ikinci maddesinin ikinci fıkrasında iş dağılımı bakımından şu hükme yer verilmiştir: *"İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde iş mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır. İhtisaslaşmanın sağlanması amacıyla, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak, daireler arasındaki iş dağılımı Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenebilir. Bu kararlar Resmî Gazete'de*

yeterli özel kurallar öngörölmüştür. Nitekim çalışma konumuz açısından da, temelinde sosyal güvenlik hakkını ilgilendiren hizmet tespiti davasına ilişkin davayı sonlandıran taraf işlemleri, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili kurallarına (HMK m. 307 vd.) tâbi tutulmaktadır. Türk hukukunda feragatin karma karakterli bir işlem olduğu, yani açılmış olan davayı sona erdirmek yanında esas haktan vazgeçme sonucunu da doğurduğu dikkate alındığında, Yargıtay'ın hizmet tespiti davasından ve böylece sigortalılıktan ve giderek sosyal güvenlik hakkından feragati mümkün görmeyen yaklaşımı kanaati-mizce de isabetlidir.

Hizmet tespiti davasından feragat hâlinde Yargıtay, feragatin mümkün olmadığını tespiti ile birlikte mahkemece yapılması gerekenin, feragat beyanının aslında davanın geri alınması için mi (HMK m. 123) yoksa davanın takip edilmeyeceğinin bildirilmesi için mi (HMK m. 150) kullanıldığını sorulması olduğunu içtihat etmiştir. Feragat beyanı açık olmadığında bu yaklaşımın hukukî dayanağını hâkimin aydınlatma ödevi olarak tespit etmek mümkündür. Bununla birlikte, feragat beyanı açık olsa bile hâkim, davayı aydınlatma ödevinin bilgilendirme fonksiyonunun bir gereği olarak bu davadan feragatin mümkün olmadığını davacıya bildirerek, kullanılabilir diğer hukukî imkânlar olarak davanın geri alınması veya dosyanın işlemde kaldırılması konusunda onu bilgilendirebilir.

Bu bağlamda, hizmet tespiti davasından feragate ilişkin son dönem Yargıtay içtihadının eleştiriye açık olduğu yönler de bulunmaktadır. Şöyle ki, Yargıtay, bazı kararlarında “davadan feragat” terimini kullanmayıp, davanın geri alınması ile karıştırılabilecek olan “davadan vazgeçme” terimini tercih etmektedir. Yargıtay'ın bu tercihinin sebebi, medenî usûl hukukunda kural olarak her davadan feragat edilebileceği yönündeki genel kabulde çelişmemek olabilir ise de, hizmet tespiti davasının bu kuralın bir istisnasını oluşturması nedeniyle böyle bir çekince yerinde değildir. Yine Yargıtay içtihadının eleştiriye açık bir diğer yönü de, özellikle istinaf ve temyiz aşamasında dahi davacıya dosyanın işlemde kaldırılması konusunda mahkemece bir hatırlatmada bulunulmasının aranmasıdır. Oysaki istinaf ve temyiz aşamalarında dosyanın işlemde kaldırılması mümkün değildir.

Bu noktada, hizmet tespiti davasından feragate ilişkin Yargıtay kararlarının dönemsel olarak değişiklikler gösterdiği, usûl hukuku yönünden bazı sorunların söz konusu olduğu ve en önemlisi de hizmet tespiti davasından

*yayımlanır. Daireler, tevzi edilen davalara bakmak zorundadır.”. Bu yöndeki ilk düzenleme ise mülga 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun birinci maddesine 6352 sayılı Kanun ile eklenen son fıkra ile getirilmiştir: “Birden fazla iş mahkemesi bulunan yerlerde, sosyal güvenlik hukukundan kaynaklanan davaların görüleceği iş mahkemeleri, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenebilir.”. Bu değişiklikten sonra Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından 20.11.2012 tarihinde ilk belirleme yapılmıştır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Kadir Arıcı, **Türk Sosyal Güvenlik Hukuku**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2015, s. 489-490.*

feragatin mümkün olmadığı dikkate alındığında, davacının sahip olabileceği hukukî imkânlarla ilişkin özel bir düzenleme yapılması kanaatimizce yararlı olabilir. Nitekim bütünüyle bir kamu hukuku dalı olan sosyal güvenlik hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar hakkında özel hukuk karakterli çekişmelerin özellikleri dikkate alınarak belirlenmiş olan Hukuk Muhakemeleri Kanununun yargılama usûlüne ilişkin hükümlerinin uygulanmasının genel olarak yerinde olmadığı öğretide zaten ifade edilmektedir⁵⁶. Bu noktada, Alman Sosyal Mahkemeler Kanunu'nun 102. maddesinde yer alan davanın geri alınması kurumuna değinmek, Türk kanun koyucusu açısından yol gösterici olabilir.

Alman hukukunda genel olarak sosyal güvenlik hakkı temelinde kamu hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar (*öffentlich-rechtliche Streitigkeiten*) hakkında sosyal mahkemeler (*Sozialgericht*) karar vermektedir (§ 51/1 SGG). Sosyal mahkemelerde uygulanacak olan yargılama usûlü Alman Sosyal Mahkemeler Kanunu ile düzenlenmiştir. Alman Sosyal Mahkemeler Kanunu'nun 102. maddesinde ise, davanın geri alınması hüküm altına alınmıştır. Buna göre, davacı hüküm kesinleşinceye kadar davasını geri alabilir (f. 1, c. 1)⁵⁷. Davanın geri alınması beyanı, tek taraflı bir usûl işlemidir⁵⁸. Diğer taraftan, burada, davanın geri alınmasının hüküm ifade etmesi davalının rızasına bağlı değildir⁵⁹. Bir başka deyişle, davacı hüküm kesinleşinceye kadar tek taraflı olarak, yani davalının rızası olmaksızın davasını geri alabilme imkânına sahiptir.

Alman Sosyal Mahkemeler Kanunu'nun 102. maddesinin ikinci fıkrasında ise, mahkemenin davetine rağmen davayı üç aydan fazla takip etmeyen davacının davasının geri alınmış sayılacağı (*Fiktive Klagerücknahme*) düzenlenmiştir⁶⁰. Bu düzenleme, Alman Sosyal Mahkemeler Kanunu'na 2008

⁵⁶ Genel olarak bu yöndeki değerlendirmeler için bkz. Kabakçı, **Değerlendirme 2018**, s. 411. Ayrıca yine doktrinde, iş yargılamasının konusunu oluşturan bireysel iş hukuku, toplu iş hukuku ve sosyal güvenlik hukukunun farklı amaç ve ilkelerinin olduğu ve dolayısıyla bu ilkelere uygun usûlî düzenlenmeler yapılması gerektiği belirtilmektedir (Muhammet Özeks/ Murat Atalı, "7036 Sayılı İş Mahkemeleri Kanunu Üzerine Eleştiri, Değerlendirme Ve Öneriler", "**Yeni İş Mahkemeleri Kanunu Üzerine**" Toplantısı (23 Aralık 2017), İstanbul, On İki Levha, 2018, s. 61-62)

⁵⁷ Bu noktada, söz konusu hükmün, 2001 yılında bir değişikliğe uğradığını da belirtmek gerekir. Bu değişiklikten önce, davacı sözlü yargılamanın sonuna kadar (*bis zum Schluss der mündlichen Verhandlung*) davasını geri alabilmekteydi.

⁵⁸ Benjamin Schmidt, in: Jens Meyer-Ladewig/ Wolfgang Keller/ Stephan Leitherer/ Benjamin Schmidt, **Sozialgerichtsgesetz Kommentar**, 13. Auflage, C. H. Beck, 2020, SGG § 102 Rdn. 7; Manfred Hintz, in: Christian Rolfs/ Richard Giesen/ Miriam Meßling/ Peter Udsching, **BeckOK Sozialrecht**, 64. Edition Stand: 01.03.2022, München, C. H. Beck, 2022, SGG § 102 Rdn. 1. BeckOK SozR/Hintz SGG § 102 Rn. 1.

⁵⁹ B. Schmidt, **MKLS**, SGG § 102 Rn. 6b; Wolfgang Grunsky, **Grundlagen des Verfahrensrechts**, 2. Auflage, Bielefeld, Gieseking Verlag, 1974, s. 70.

⁶⁰ Bu konu hakkında geniş bilgi için bkz. Claus-Peter Bienert, "Die Klagerücknahme nach § 102 II des Sozialgerichtsgesetzes, **NZS**, Heft 10, 2009, s. 554 vd.; B. Schmidt, **MKLS**,

yılında yapılan bir değişiklikle eklenmiştir ve esasen Alman İdare Mahkemeleri Kanunu'nun (*Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO)*) 92. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hükmün yansımadır⁶¹. Nitekim söz konusu hükme göre, mahkemenin davetine rağmen davacı davayı iki aydan fazla takip etmezse, dava geri alınmış sayılır. Görüldüğü üzere, Alman İdare Mahkemeleri Kanunu'ndaki iki aylık süre yerine, Sosyal Mahkemeler Kanunu'nda üç aylık bir süre kabul edilmiştir. Buna göre, üç aylık sürenin dolmasıyla dava geri alınmış sayılır. Bu konuda, mahkemenin bir takdir hakkı bulunmamaktadır⁶².

Bu bağlamda, Sosyal Mahkemeler Kanunu'nun 101. maddesinde davayı kabulün (*Anerkenntnis*) ve sulhün (*Vergleich*) düzenlendiğini; buna karşılık, Kanun'da davadan feragati (*Verzicht*) düzenleyen bir hükmün bulunmadığını da belirtmek gerekir. Nitekim sosyal mahkemelerde açılan bir davada davacı feragat beyanında bulunduğu, bu beyanın kural olarak davanın geri alınması olarak anlaşılması gerektiği kabul edilmektedir⁶³.

Sosyal mahkemeler yargılamasında davanın geri alınmasının sonuçlarından da kısaca bahsetmek gerekir. Sosyal Mahkemeler Kanunu'nun 102. maddesinin birinci fıkrasında, davanın geri alınması hâlinde davanın konusuz kalacağı düzenlenmiştir (c. 2). Görüldüğü üzere, Alman Medenî Usûl Kanunu'nun (*Zivilprozessordnung*) 269. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen, davanın geri alınması durumunda davanın açılmamış sayılacağına ilişkin kural, burada uygulama alanı bulmaz⁶⁴. Bununla birlikte, Alman Medenî Usûl Kanunu'nun yine 269. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen, davanın geri alınması hâlinde daha önce verilmiş ancak henüz kesinleşmemiş bir kararın etkisiz hâle geleceğine ilişkin kuralın, sosyal mahkemeler yargılamasında da kural olarak geçerli olduğu kabul edilmektedir⁶⁵. Keza davanın geri alınmasından sonra verilen karar da etkisizdir⁶⁶.

SGG § 102 Rdn. 8a; Hintz, **BeckOK SozR**, SGG § 102 Rdn. 3a vd.; Sabine Niedermeier, "Berufungsrücknahmefiktion? Die Entscheidungen des Bundessozialgerichts vom 1. 7. 2010", **NZS**, Heft 10, 2011, s. 366 vd.; Stefan Binder, in: Rupert Hassel/ Detlef Gurgel/ Sven Joachim Otto, **Handbuch des Fachwalts Sozialrecht**, 5. Auflage, Luchterhand Verlag, 2015, 3. Kapitel Sozialgerichtliches Verfahren Rdn. 123 vd.

⁶¹ B. Schmidt, **MKLS**, SGG § 102 Rdn. 8a; Hintz, **BeckOK SozR**, SGG § 102 Rdn. 3a; Binder, **Sozialrecht**, 3. Kapitel Rdn. 123.

⁶² Bienert, s. 557; Alman İdare Mahkemeleri Kanunu'nun 92. maddesi bakımından aynı yönde bkz. Berthold Clausing, in: Friedrich Schoch/ Jens-Peter Schneider, **Verwaltungsrecht VwGO**, Stand: Juli 2021 (41. Ergänzungslieferung), München, Verlag C. H. Beck, 2021, Rdn. 65.

⁶³ Bu yönde bkz. B. Schmidt, **MKLS**, SGG § 102 Rdn. 1a ve § 101 Rdn. 25.

⁶⁴ B. Schmidt, **MKLS**, SGG § 102 Rdn. 9.

⁶⁵ B. Schmidt, **MKLS**, SGG § 102 Rdn. 9; Hintz, **BeckOK SozR**, SGG § 102 Rdn. 2; BSG 1.7.2010 – B 13 R 58/09 R, BSGE 106, 254 (**NJW**, 2011, s. 1992 vd.).

⁶⁶ B. Schmidt, **MKLS**, SGG § 102 Rdn. 9.

Alman Sosyal Mahkemeler Kanunu kapsamındaki uyuşmazlıklarda, her ne kadar aksi yönde görüşler bulunsa da⁶⁷, davanın geri alınmasından sonra davacının geri aldığı davayı kural olarak yeniden açabileceği kabul edilmektedir⁶⁸. Nitekim bir usûl işlemi olarak davanın geri alınmasının maddi hakkı etkilemesi söz konusu değildir ve davanın geri alınması davadan feragat anlamına gelmez⁶⁹.

Yukarıda genel hatları ile açıklanan ve açık bir yasal düzenlemeye dayanan Alman hukukundaki hukukî imkâna, yani davalının rızası gerekmeksizin davanın tek taraflı olarak geri alınabilmesine Türk hukukunda, her ne kadar kanunlarda açıkça ifade edilmese de, bazı Yargıtay kararlarında da işaret edilmektedir: “[...] *Çekişmeli taşınmazın 6831 sayılı Kanununun 3302 sayılı Kanunla değişik 2/B maddesi uyarınca Hazine adına orman sınırları dışına çıkartılan yerlerden ve halen davalı adına tapu sicilinde kayıtlı olduğu, tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulduğu anlaşıldığına göre, 6292 sayılı Kanununun 7/1-a maddesi uyarınca dava konusu taşınmazın tapu kayıtları bedel alınmaksızın geçerli kabul edileceği ve tapu kütüklerindeki 2/A veya 2/B belirtmeleri terkin edilerek tescillerinin aynen devam edeceği, aynı gerekçeyle bu nitelikteki taşınmazlar hakkında dava açılmayacağı, açılan davalardan vazgeçileceğine ilişkin âmir yasa hükmünün re’sen gözetilmesi gerektiği, davadan vazgeçilmesi için tapu kayıt maliklerine idareye başvuruya ilişkin veya başkaca her hangi bir yükümlülük getirilmediği, açılan davalardan vazgeçilmesinin kanunun emredici hükmü gereği olduğu, buradaki vazgeçmenin H.M.K.’nın 307. maddesinde düzenlenen; “davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesi” olarak tanımlanan “davadan feragat” niteliğindeki bir vazgeçme olmadığı, kanundan kaynaklanan ve davalının rıza ve muvafakatının da aranmadığı kendine özgü (davanın geri alınması niteliğinde) bir vazgeçme olduğu gözetilerek, “davacı Hazinesinin 6292 sayılı Kanun uyarınca davasından vazgeçmiş sayılmasına” karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçelerle davanın kabulüne karar verilmesi isabetsiz olup, temyiz itirazları açıklanan nedenle yerinde görülduğünden kabulü ile hükmün bozulmasına [...]”⁷⁰.*

Yine Yargıtay’ın hizmet tespiti davasından feragate ilişkin bir dönem verdiği kararlarında, her ne kadar yukarıda aktarılan kararda olduğu gibi açıkça ifade edilmese de, davadan feragati, davanın tek taraflı olarak geri alınması şeklinde kabul ettiği görülmektedir. Bir başka deyişle, Yargıtay bu

⁶⁷ Wolfram Henckel, “Die Klagerücknahme als gestaltende Verfahrenshandlung”, **Festschrift für Eduard Bötticher**, Berlin, Duncker & Humblot, 1969, s. 178; Binder, **Sozialrecht**, 3. Kapitel Rdn. 186.

⁶⁸ B. Schmidt, **MKLS**, SGG § 102 Rdn. 11.

⁶⁹ B. Schmidt, **MKLS**, SGG § 102 Rdn. 11.

⁷⁰ Yargıtay 16. HD, 10.6.2021, E. 2021/3058, K. 2021/5174 (Lexpera); Yargıtay 20. HD, 20.1.2020, E. 2019/5980, K. 2020/232 (Lexpera).

kararlarında, davadan feragate, davanın geri alınmasının sonuçlarını bağlamaktadır⁷¹. Çünkü Yargıtay'a göre, hizmet tespiti davasından feragat edilebilse de sosyal güvenlik hakkından feragat olanaksızdır ve bu nedenle davanın yeniden açılabilmesi mümkündür: “[...] HMK'nın 307 ve devamı maddelerine göre feragat; davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesi olup hizmet tespiti davasından feragat mümkün ise de 'sosyal güvenlik hakkından' feragat mümkün değildir. **Hizmet tespiti istemiyle açılan dava sonucunda feragate dayalı olarak verilen red kararı kesin hüküm teşkil etmez. Bu nedenle sosyal güvenlik hakkı, hakdüşürücü süre geçmediği takdirde her zaman dava konusu edilebilir. Yapılacak iş; hizmet tespiti istemiyle açılan dava sonucunda feragate dayalı olarak verilen red kararının kesin hüküm teşkil etmeyeceği, bu nedenle hakdüşürücü süre geçmediği takdirde her zaman dava konusu edilebileceği belirtilerek 'davanın feragat nedeniyle reddine' karar vermektir ibarettir [...]**”⁷².

Sonuç olarak, yukarıda da açıklandığı üzere, hizmet tespiti davasından feragat mümkün değildir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan usûl hukuku kurallarının, kamu hukukuna dair bir uyuşmazlığı konu edinen hizmet tespiti davası bakımından uygun ya da yeterli olduğu ise esasen söylenebilir. Nitekim bu durum, Yargıtay'ın hizmet tespiti davasından feragate ilişkin içtihatlarına da yansımaktadır. Dolayısıyla ortaya çıkan sorunların kanun koyucunun iradesi yoluyla bir çözüme kavuşturulması isabetli olacaktır. Bu noktada, kanaatimizce Alman Sosyal Mahkemeler Kanunu'nun 102. maddesi de göz önünde bulundurularak, sosyal güvenlik hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından davacının tek tarafı olarak, yani davalının rızası gerekmeksizin davasını geri alabileceği yönünde yeni bir düzenleme yapılması düşünülebilir.

⁷¹ Öğretide, Yargıtay kararındaki “hizmet tespiti davasından feragat mümkün ise de” ifadesinin “hizmet tespiti davasının geri alınması mümkündür” şeklinde anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Savaş Kutsal, s. 44, dn. 149.

⁷² Bu yöndeki kararlar için bkz. II, B, dn.10.

KAYNAKÇA

Akkaya, Tolga, **Medenî Usûl Hukukunda İstinaf**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009.

Akyol Aslan, Leyla, **Medenî Usul Hukukunda Davadan Feragat**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2010.

Alangoya, H. Yavuz/ Yıldırım, M. Kâmil/ Deren Yıldırım, Nevhis **Medenî Usul Hukuku Esasları**, 8. Baskı, İstanbul, Beta, 2011.

Alper, Yusuf/ Kılıkış, İlknur, **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku**, 3. Baskı, Bursa, Dora, 2017.

Ansay, Sabri Şakir, **Hukuk Yargılama Usulleri**, 7. Baskı, Ankara, 1960.

Arap, Erdal, **Hizmet Tespiti Davaları**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021.

Arıcı, Kadir, **Türk Sosyal Güvenlik Hukuku**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2015.

Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar Ayvaz, Sema/ Hanağası, Emel, **Medenî Usul Hukuku**, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020.

Aslan, Kudret, “Davadan Feragat, Ölen Kişinin Mirasçılarının TMK m. 181/2 Hükmüne Göre Davayı Ettirmesine Engel Olabilir mi?”, **Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi**, C. 18, S. 51, 2022, s. 3-68 (Davadan Feragat).

Aslan, Kudret, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun “Davaya Son Veren Taraf İşlemleri”ne İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler”, **Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan**, C. 1, Ankara, Yetkin Yayınları, 2014, s. 307-377.

Aslan, Kudret, **Medenî Usul Hukukunda Davanın Geri Alınması**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016 (Davanın Geri Alınması).

Atalı, Murat, “Hizmet Tespit Davasının Sosyal Güvenlik Kurumuna İhbarı”, **DEÜHFD, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan**, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 631-652.

Atalı, Murat, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2017 (Pekcanitez Usûl).

Atalı, Murat/ Ermenek, İbrahim/ Erdoğan, Ersin, **Medenî Usûl Hukuku**, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021.

Aydın, Ufuk, “Sosyal Sigortalarda Sigortalılık Niteliğinin Kazanılması ve Yitirilmesi”, **TÜHİS**, C. 16, S. 2, 2000, s. 32-50.

Aydın, Ufuk, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri”, **Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2015**, İstanbul, Beta, 2021,

Baumgärtel, Gottfried, **Wesen und Begriff der Prozeßhandlung einer Partei im Zivilprozeß**, 2. Auflage, Köln-Berlin-Bonn-München, Carl Heymanns Verlag KG, 1972.

Belgesay, Mustafa Reşit, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, 1939.

Berkin, Necmeddin M., **Tatbikatçılara Medenî Usul Hukuku Rehberi**, Filiz Kitabevi, 1981.

Bernhard, Wieczorek/ Rolf A., Schütze, **Zivilprozessordnung und Nebengesetze Großkommentar**, Band 5 Teilband1 §§ 300-329, 4. Auflage, De Gruyter, 2014.

Bienert, Claus-Peter, “Die Klagerücknahme nach § 102 II des Sozialgerichtsgesetzes”, **NZS**, Heft 10, 2009, s. 554-559.

Budak, Ali Cem/ Karaaslan, Varol, **Medenî Usul Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2021.

Centel, Tankut, **Türk Sosyal Güvenlik Hukuku**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2021.

Çenberci, Mustafa, **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, 1985.

Çetin, Emrah, **Ulusal ve Uluslararası Hukuk Boyutuyla Sosyal Güvenlik Hakkı ve Etkinleştirilmesi (Covid-19 Pandemisiyle)**, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021.

Dönmez, Hasan, **Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam**, İstanbul, Legal, 2020.

Duman, Barış, **506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Hizmetlerin Tespiti**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002.

Düğer, Sırrı/ Deliduman, Seyithan, “Medeni ve İdari Yargıda Davadan Feragat”, **Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 1, S. 2, 2012, s. 11-46.

Erdönmez, Güray, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, C. I, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2017.

Ermenek, İbrahim, **Medenî Usul Hukukunda Davayı Kabul**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2009.

Ermumcu, Senem, “Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Hizmet Tespitinde Prime Esas Kazançların İspatı”, **Çalışma ve Toplum**, S. 69, 2021/2, s. 899-928.

Ertürk, Şükran, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri”, **Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2016**, s. 745-1026.

Görgün, L. Şanal/ Börü, Levent/ Kodakoğlu, Mehmet, **Medenî Usûl Hukuku**, 10. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021.

Grunsky, Wolfgang, **Grundlagen des Verfahrensrechts**, 2. Auflage, Bielefeld, Gieseking Verlag, 1974.

Güleç, Şafak, **Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021.

Güzel, Ali/ Okur, Ali Rıza/ Caniklioğlu, Nurşen, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 19. Bası, İstanbul, Beta, 2021.

Hassel, Rupert/ Gurgel, Detlef/ Otto, Sven Joachim, **Handbuch des Fachanwalts Sozialrecht**, 5. Auflage, Luchterhand Verlag, 2015 (Sozialrecht).

Henckel, Wolfram, “Die Klagerücknahme als gestaltende Verfahrenshandlung”, **Festschrift für Eduard Böttcher**, Berlin, Duncker & Humblot, 1969, s. 173-196.

Kabakçı, Mahmut, “Hizmet Tespiti Davaları”, **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku 2015 Yılı Toplantıları (29-30 Mayıs 2015)**, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2016, s. 255-272.

Kabakçı, Mahmut, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri”, **Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2018**, İstanbul, Beta, 2021, s. 409-522 (Değerlendirme 2018).

Kar, Bektaş, **İş Yargılaması Usulü**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018.

Karaaslan, Varol, **Medenî Usul Hukukunda Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.

Karadeniz, Oğuz/ Kabakçı Karadeniz, Hülya, “Türkiye’de Eksik Ücret Bildiriminin Boyutları, Nedenleri ve Çözüm Önerileri”, **Legal İHSGHD, Prof. Dr. Fevzi Demir’e Armağan**, Özel Sayı, 2016, s. 473-495.

Karslı, Abdurrahim, **Medeni Muhakeme Hukuku**, 5. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020 (Muhakeme).

Karslı, Abdurrahim, **Medeni Usul Hukukunda Usulî İşlemler**, İstanbul, Kudret, 2001 (Usulî İşlemler).

Koç, Evren, “Aşırı Yararlanmanın Sulhe Etkisi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 11, S. 1, 2021, s. 307-330.

Koç, Evren, **Medeni Usul Hukuku Kapsamında Usuli İşlemlerde İrade Bozuklukları**, İstanbul, Sümer Kitabevi, 2021 (Usuli İşlemler).

Koç, Evren/ Konuralp, Cengiz Serhat, **Medeni Usul Hukuku Pratik Çalışma Kitabı**, Sümer Kitabevi, 2022.

Korkusuz, Refik/ Uğur, Suat, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 6. Baskı, Bursa, Ekin Yayınevi, 2018.

Köme Akpulat, Ayşe, **İş Mahkemelerinde Yargılamanın Özellikleri**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018.

Köroğlu, Anıl, “Taraflarca Getirilme İlkesinin Geçerli Olduğu Davalarda Mahkemenin Re’sen Tanık Deliline Başvurup Başvuramayacağı Meselesi”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 5, S. 1, Nisan 2020, s. 2203-2222 (Tanık).

Köroğlu, Anıl, **Medenî Usûl Hukuku Bakımından Ortaklığın Giderilmesi Davası**, On İki Levha, İstanbul, 2020.

Krüger, Wolfgang/ Rauscher, Thomas, **Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung**, Band 1 §§ 1-354, 6. Auflage, München, Verlag C. H. Beck, 2020.

Kuru, Baki, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, C. IV, 6. Baskı, İstanbul, 2001 (Usul, C. IV).

Kuru, Baki, **Medenî Usul Hukuku El Kitabı**, C. II, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020 (Usul El Kitabı, C. II).

Küçük, Alper Tunga, **Vakıaların Toplanması Açısından Teksif İlkesi**, İstanbul, On İki Levha, 2021.

Meyer-Ladewig, Jens/ Keller, Wolfgang/ Leitherer, Stephan/ Schmidt, Benjamin, **Sozialgerichtsgesetz Kommentar**, 13. Auflage, C. H. Beck, 2020 (MKLS).

Muşul, Timuçin, **Medenî Usul Hukuku**, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012.

Nidermeyer, Sabine, “Berufungsrücknahmefiktion? Die Entscheidungen des Bundessozialgerichts vom 1. 7. 2010”, **NZS**, Heft 10, 2011, s. 366-370.

Öktem Özgür, Ayşenur/ Demirbilek, Sevda, “Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam Sorunu”, **Legal İHSGHD, Prof. Dr. Fevzi Demir’e Armağan**, Özel Sayı1, 2016, s. 891-948.

Önen, Ergun, “Feragat ve Kabul Kesin Hüküm Teşkil Etmez”, **Ankara Barosu Dergisi**, 1976/1, s. 26-39.

Özekes, Muhammet/ Atalı, Murat, “7036 Sayılı İş Mahkemeleri Kanunu Üzerine Eleştiri, Değerlendirme Ve Öneriler”, “Yeni İş Mahkemeleri Kanunu Üzerine” Toplantısı (23 Aralık 2017), İstanbul, On İki Levha, 2018, s. 58-102.

Öztürk, Meltem, **Sosyal Sigortalar Hukukunda Hizmet Tespit Davası**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021.

Öztürk, Özgür, “Sigortalı Hizmetin Tespiti”, **Çimento İşveren Dergisi**, 1998/1, s. 1 vd.

Pekcanitez, Hakan, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, C. II, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2017 (Pekcanitez Usûl).

Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 9. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2021.

Prütting, Hanns/ Gehrlein, Markus, **Zivilprozessordnung Kommentar**, 8. Auflage, Luchterhand Verlag, 2016.

Rolfs, Christian/ Giesen, Richard/ Meßling, Miriam/ Udsching, Peter, **BeckOK Sozialrecht**, 64. Edition Stand: 01.03.2022, München, C. H. Beck, 2022 (BeckOK SozR).

Rosenberg, Leo/ Schwab, Karl Heinz/ Gottwald, Peter, **Zivilprozessrecht**, 18. Auflage, München, Verlag C. H. Beck, 2018.

Savaş Kutsal, Fatma Burcu, **Türk Sosyal Sigortalar Hukukunun Temel İlkeleri**, İstanbul, Beta, 2016.

Schoch, Friedrich/ Schneider, Jens-Peter, **Verwaltungsrecht VwGO**, Stand: Juli 2021 (41. Ergänzungslieferung), München, Verlag C. H. Beck, 2021.

Sözer, Ali Nazım, **Türk Sosyal Sigortalar Hukuku**, Güncellenmiş 5. Baskı, İstanbul, Beta, 2021.

Sümer, Haluk Hadi, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021.

Şakar, Müjdat, **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, 12. Baskı, İstanbul, Beta, 2017.

Tahiroğlu, Fatih, **Medenî Usûl Hukukunda Re’sen Araştırma İlkesi**, İstanbul, On İki Levha, 2021.

Tanrıver, Süha, “Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller”, **Ankara Barosu Dergisi**, 1996/1, s. 28-38.

Tanrıver, Süha, **İlâmlı İcra Takibinin Dayanakları Ve İcranın İadesi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1996.

Tanrıver, Süha, **Medenî Usûl Hukuku**, C. I, 4. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021 (Usûl, C. I).

Topcu, Umut, **Hizmet Tespit Davaları**, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017.

Tuncay, A. Can, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2013 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, **Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2013**, İstanbul, 2015, s. 463-602.

Tuncay, A. Can/ Ekmekçi, Ömer, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, Yenilenmiş 21. Bası, İstanbul, Beta, 2021.

Tunçomağ, Kenan, **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, 4. Bası, İstanbul, Beta, 1988.

Umar, Bilge, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2014.

Uşan, Fatih, **Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009.

Üstündağ, Saim, **Medeni Yargılama Hukuku**, C. I-II, 7. Baskı, İstanbul, 2000.

Yılmaz, Ejder, **(Medenî Yargılama Hukukunda) Islah**, 4. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2013.

Yılmaz, Ejder, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, C. III, 3. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017.

AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU